

VOLNÝ ČAS

Pedagogika volného času

Vymezení pojmu volný čas

Volný čas je termín, který je na veřejnosti běžně rozšířen a taktéž hojně používán. Různé pohledy a názory na volný čas poskytují mnoho definic, které se začaly formovat od 60. let 20. století a k dispozici je jich celá řada.

„Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“

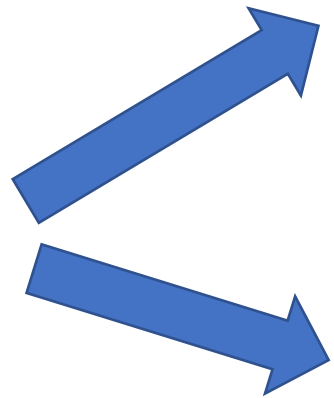
(Průcha, Walterová, Mareš, 2013).

Vymezení pojmu volný čas

Čas můžeme vnímat jako čas:

- **biologický** (tj. vztah mezi rychlostí biologického procesu a fyzikálním časem),
- **fyzikální** – jedná se o jednu ze základních fyzikálních veličin,
- **psychologický** – vnitřní prožívání času,
- **sociální** – pro různé aktéry má jiný rozměr (např. při konkrétní aktivitě čas běží subjektivně rychle, jinému účastníku naopak pomalu).

Vymezení pojmu volný čas

negativní

pozitivní

Vymezení pojmu volný čas

negativní – volný čas jako doba, po odečtení všech pracovních, studijních povinností, stejně tak jako o dobu nezbytné nutnou pro uspokojení základních potřeb.

příklad: „čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ negativní, a to proto, že vyjmenovává vše, co do volného času nepatří.

Vymezení pojmu volný čas

pozitivní – vymezení jako svobodná volba, jak s volným časem naloží.

Příklad: čas „*v němž si jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost.*“

Volný čas představuje „*časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnosti nezávisle na společenských povinnostech, vykonává ji tedy dobrovolně a tato činnost mu poskytuje uspokojení a příjemné zážitky.*“

Vymezení pojmu volný čas

- tzv. *polovolný čas*, pod který zahrnul činnosti, které jedinec dělá napůl ze záliby a napůl z povinnosti, např. práci na zahrádce.

Čas polovolný je „čas, který stojí na pomezí času volného a času pracovního, kdy jedinec realizuje zájmovou aktivitu, vyžadující jistou část povinné účasti na předmětné aktivitě. Pokud by byla daná časová aktivita provozována pouze dobrovolně, tak by pozbyla smyslu (např. práce na zahrádce). Druhý případem aktivit v polovolném čase jsou takové činnosti, které přináší jedinci nějaký zpravidla hmotný prospěch.“

(Janiš, K. st., Skopalová, J., Janiš., K. ml., 2017. s. 18).

Vymezení pojmu volný čas

- pojem vázaný čas, jedná se o takový čas, kdy má člověk splněny např. své pracovní povinnosti, opustí práci a čeká ho cesta vlakem domů. Právě ono cestování vlakem spadá do kategorie vázaného času. Do stejné kategorie by spadala i cesta ze školy, na fotbal s kamarády apod.

Čas vázaný – je „čas, ve kterém je jedinec vázán nějakou povinností (aktivitou), které se nemůže vyhnout, ačkoliv má relativně volný čas. Např. cesta vlakem ze školy, zaměstnání apod.“

(Janiš, K. st., Skopalová, J., Janiš., K. ml., 2017, s. 18)

Funkce volného času

- výchovnou - (rozvíjí schopnosti, přispívá ke kultivaci osobních zájmů, formuje postoje a morální vlastnosti, vzdělávání aj.),
- zdravotní - (podporuje zdravý tělesný a duševní rozvoj, usměrňování režimu dne, tělovýchovná a sportovní aktivity aj.),
- sociální (setkávání se s ostatními jedinci, např. vrstevníky, kolektivní aktivity aj.)

Funkce volného času

Dumazadier (1962)

- **odpočinek**
(zotavení, reprodukce pracovní síly)
- **rozptýlení**
(zábava, kompenzace napětí)
- **rozvoj osobnosti**
(fyzické, kulturní a sociální)

Všechny tři funkce spolu úzce souvisí a navzájem se překrývají. (Pozor! Je třeba se vyvarovat jednostrannosti.)

Historie volného času: starověk

Ve starověku se volný čas týkal svobodných občanů, nebyly určeny otrokům.

K volnočasovým aktivitám patřily (např. Olympijské hry, první se konaly v roce 776 před n. l.), v římském období gladiátorské hry, divadelní představení a další slavnosti, zejména náboženské.

Známý filozof **Aristoteles** (384–322 před n. l.) prohlašoval, že „*blaženost předpokládá volný čas*“.

Seneca (4 před. n. l. – 65 n. l.) napsal pojednání s názvem *O volném čase*, kde se uvádí např. že „*... jenom čas je náš. Tento jediný majetek prchavý a lehce uklouzavající, dala nám příroda, i když kdekdo nás od něho odhání ... Ať se ocitnu kdekoli, oddávám se svému přemýšlení a otvírám se duchu něčím prospěšným.*“

Historie volného času: středověk

křesťanství a dodržování pracovního týdne

(včetně volné neděle – návštěva kostela), slavení dalších svátků apod.

Z „desatera“: 4. **Pamatuj na den odpočinku**, že ti má být svatý. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočnutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách. V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul.

(Převládala myšlenka, že volný čas se mám věnovat komunikaci s Bohem.

Volný čas v průběhu pracovního dne byl velice omezený a na vesnicích kopíroval v podstatě denní rytmus domácích zvířat. V zimě bylo přece relativně přece více volna.

Historie volného času: utopisté

Thomas More (1478-1535) prosazoval 6 hodin práce denně

Thomas Campanella (1568–1639), prosazoval délku práce pouze na 4 hodiny denně a zbytek chápal v podstatě jako volný čas, který měl být věnován studiu, čtení, pobytu v přírodě (procházky) apod

Francois Rabelais (1483?–1553) v rámci představ o nové výchově navrhoval propojit vzdělávání s volnočasovými aktivitami a zdravého způsobu života

V 17. století se plně rozvíjí myšlenka **Jana Ámose Komenského** (1592-1670) škola hrou.

Historie volného času:

19. století dva trendy:

- stěhování lidí z venkova do města
- zapojování dětí do výrobního procesu

(1833 – v Anglii vydán zákon omezující dětskou práci, a to děti ve věku 9 – 14 let mohly pracovat pouze 48 hodin týdně, děti ve věku 14 – 18 let mohly pracovat 68 hodin týdně).

Historie volného času:

U nás byl v červnu **1842 tzv. dvorský dekret**, který určoval, že mohou být zaměstnány děti, až po dovršení 12 let a jejich pracovní doba nesměla být delší než 12 hodin. Podmínkou byla hodinová pauza na oběd a zákaz práce v noci.

Od roku 1885 byla pro děti ve věku 12–14 let zavedena pracovní doba v délce 8 hodin.

Přestože se jednalo o určitou právní normu, délka práce dětí byla často porušována. Obdobně i povinná školní docházka se mnohdy (na základě udělených výjimek) porušovala, a to v souvislosti odchodem za prací ke konci června.

Historie volného času:

Dělnická třída tlačila na zkrácení pracovní doby, čímž se přirozeně otevíral časový prostor pro odpočinek a realizování rozličných aktivit ve svém volném čase (např. Sokol, Beseda apod.). V první polovině 19. století se začínají také budovat první zařízení pro volnočasové aktivity, zejména pro sportovní činnost. Jednalo se například o Sokolovny, které se také využívaly často pro potřeby kulturní (např. plesy, divadelní hry apod.). V městských aglomeracích začínají v 19. století vznikat i různé kavárny, vznikají různé kroužky (spolky) rozličného zaměření.

Historie volného času:

Druhá polovina 20. století, odlišuje 3 etapy, z nichž:

1. etapa (50. a 60. léta minulého století) je životní styl společnosti orientován na práci, čímž volný čas jen plní převážně funkci odpočinku, rekreace apod., a to za účelem regenerace pracovní síly.
2. etapa (70. a 80. léta minulého století) hranice mezi prací a volným časem není příliš vyhraněná. Ve volném čase je největší zájem o zábavu a prožitky, rozvíjí se zájmová činnost (např. domy pionýrů a mládeže, stanice mladých techniků, přírodovědců apod.)
3. etapa (90. léta minulého století) jak je v dané publikaci uvedeno, charakteristické pro dané období je především stírání rozdílu mezi polovolným a volným časem.

Historie volného času:

Koncem 19. století se začínají formovat dětské organizace.

V Anglii **Robert Baden-Powell** (1857-1941) – zakladatel skautského hnutí (1907).

V USA **Robert Thompson Seton** (1860-1946) – woodcrafterské hnutí (zálesácké dovednosti podle indiánské vzoru). Návštěvou (1936) výrazně ovlivnil český skauting.

Antonín Benjamin SVOJSÍK (1876-1938) – český pedagog, zakladatel českého junáka.

Historie volného času:

V období tzv. 1 republiky se rozvíjí **tramping**,
skautské hnutí

Jaroslav Foglar – (přezdívka Jestřáb. 1907-1999),

Spisovatel: *Hoši od Bobří řeky, Rychlé šípy, Záhada hlavolamu* aj.

Historie volného času:

Po roce 1948 dochází ke sjednocování, a to:

1949 – ČSM (Československý svaz mládeže), Pionýr.

1970 se transformuje do SSM (Socialistického svazu mládeže),
obdobně i PO SSM (Pionýrská organizace SSM).